

Формування у студентів дизайнерських умінь засобами паперопластики

Тетяна НОСАЧЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання

Нині виникає необхідність формування дизайнерських умінь і навичок студентів, які могли б реально прогнозувати й моделювати образ, імідж і художні цінності. Підготовка фахівця, котрий володіє основами проектно-художньої, дизайнерської культури, є актуальною проблемою сучасної мистецької педагогіки. Формування у студентів дизайнерських умінь як невід'ємного компонента професійних якостей майбутнього вчителя образотворчого мистецтва реалізується у процесі проектно-художньої діяльності, спрямованої на забезпечення функціонального та естетичного комфорту в навколишньому середовищі.

Основи та закономірності створення об'ємної форми, способи її використання в організації навколишнього предметного простору успішно застосовуються у процесі композиційного моделювання. Саме тому схильність до проектно-художньої творчості, наявність просторово-конструктивного (дизайнерського) мислення і художнього чуття стають необхідними якостями висококваліфікованого фахівця з розвинутими дизайнерськими вміннями та великим творчим потенціалом. Формування таких умінь здійснюється на заняттях з художньої праці, у процесі художньої обробки паперу.

Питання професійної дизайнерської освіти розглядають фахівці з дизайну О.Лазарєв, В.Лесняк, О.Маторін, В.Савін, А.Чебикін, В.Шостя, М.Яковлев. Проблеми формування дизайнерських умінь і навичок майбутніх педагогів відображені у наукових працях Є.Антоновича, О.Бандера, Ю.Божка, О.Бойчука, В.Мироненка.

Майбутній учитель образотворчого мистецтва повинен уміти трансформувати образи культурного надбання людства у творчий задум власного проекту, вирішувати пропорційні, фактурні та кольорові відношення щодо розробленого художнього образу, відшукати свій стиль у визначенні та художньому використанні дизайн-проекту засобами творчого втілення конкретної ідеї [3, с. 16].

Готовність до професійної діяльності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва залежить від рівня володіння технічними прийомами зображення, методами майстерності, вільного використання засобів виразної мови пластики матеріалів, знань процесу й закономірностей дизайнерської діяльності. Концептуальна ідея такого підходу зумовлюється положенням про те, що будь-який професіоналізм неможливий без знання

ремесла, яке забезпечує свободу у вираженні творчого задуму (художнього, методичного, дизайнерського) [2, с. 47]. Питання формування проектно-художніх знань та умінь висвітлені у працях і наукових публікаціях О.Гервас, Н.Знамеровської, І.Савенка, П.Татаївського, В.Трофімчука, М.Фішера, В.Шпільчака.

Мистецтво створення художнього образу в техніці паперопластики завжди привертало увагу науковців, серед яких: З.Богатєєва, В.Даниленко, Т.Ковальчук, В.Кузнєцов, А.Пригодій. Вивчення художніх особливостей техніки формотворення з паперу як складової проектно-художньої творчості є одним із основних засобів формування дизайнерської культури майбутнього фахівця, його естетичного виховання в цілому.

Виконання завдань з паперопластики потребує комплексного підходу, який передбачає розгляд будь-якого об'єкта у взаємодії з середовищем, що вимагає від майбутнього вчителя образотворчого мистецтва спеціальних знань та умінь. У зв'язку з цим постає питання інформаційного та методичного забезпечення навчального процесу, спрямованого на формування дизайнерських умінь студента.

Проте наукових досліджень, що стосуються теоретичного обґрунтування змісту і розроблення методики навчання основ художнього моделювання з паперу майбутніх учителів образотворчого мистецтва, недостатньо. Не розроблено системи педагогічних умов та засобів формування проектно-художньої компетентності студентів, невирішеними лишаються питання обсягу та змісту їхніх знань і вмінь з художньої обробки паперу, недостатньою є кількість методичних розробок щодо формування відповідних якостей у майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

Метою статті є висвітлення нових підходів до змістового наповнення проектно-художньої діяльності студентів та технологій вивчення паперопластики.

Проектно-художня діяльність розглядається як «специфічна система закономірностей (принципів) формування і як творчий акт, що послідовно розвивається у процесі проектування», а також як метод проектної діяльності [4, с. 89].

Для успішної реалізації завдань проектно-художньої діяльності майбутній вчитель образотворчого мистецтва повинен *знати*: основні положення технічної естетики та ергономіки; історію розвитку і становлення дизайну; принципи і закономірності формування предметного середовища; вимоги, які необхідно враховувати в процесі проектування художніх об'єктів (функціональні, техніко-конструктивні, естетичні), критерії естетичного оцінювання якості виробів; етапи проектування; основні методи сучасного дизайну та художньо-графічних робіт; основні види, закономірності й засоби композиції у дизайні; сучасні конструкційні та декоративно-оздоблювальні матеріали; основні графічні комп'ютерні програми. А також повинен *уміти*: здійснювати функціональний, композиційний та ергономічний аналіз художніх об'єктів і предметного середовища; використовувати графічні та пластичні засоби для вирішення творчих завдань, пов'язаних з проектуванням об'єктів (виконувати ескізи, розгортки, макети); використовувати методи технічної творчості в процесі проектно-художньої діяльності; застосовувати методи сучасного дизайну (біо-, ерго-, етно-, екодизайну, методи трансформації, деконструкції, модульного проектування, комбінаторні прийоми тощо) під час створення художніх об'єктів; використовувати комп'ютерні графічні програми для вирішення проектно-художніх завдань; виявляти власну творчу думку, фантазію, художнє ставлення, самостійність у розробленні художніх проектів.

Зміст завдань курсу «Художня праця», які передбачають залучення студентів до втілення творчих задумів у художньому моделюванні, зокрема у техніці паперопластики, спрямований на поглиблене розуміння студентами національних особливостей мистецької діяльності, її історичних витоків і значення; оволодіння ними практичними методами і технологією створення художніх образів у техніці паперової пластики; формування творчої особистості та індивідуального стилю майбутніх фахівців; підвищення їхнього інтелектуального потенціалу, художньої культури в цілому.

Завданнями курсу є: дизайнерська підготовка майбутніх учителів, розвиток творчого ставлення до виконання навчальних завдань, формування глибокого розуміння проектно-художньої творчості, розвиток проектно-образного мислення, художніх здібностей і дизайнерських умінь студентів. Дизайнерські уміння формуються шляхом активізації інтелектуальної, емоційної, вольової

сфер духовного життя особистості й забезпечують єдність думки, почуття і дії в активній пізнавальній проектно-художній діяльності.

Змістовий модуль курсу «Дизайн в техніці паперопластики» ставить за мету вирішення педагогічних, методичних та професійних завдань. Серед них: засвоєння технології моделювання об'ємних виробів з паперу; вивчення принципів створення композиції; складання схем та алгоритмів виготовлення виробів; оволодіння спеціальними термінами; закріплення знань з основ кольорознавства, опанування прийомів роботи з кольором, тоном; формування уміння раціонально використовувати матеріал; розвиток просторової уяви.

Тематичний модуль курсу «Дизайн в техніці паперопластики» охоплює різні техніки обробки паперу: квілінг, різні види оригамі (архітектурне оригамі, кірігамі, модульне оригамі), створення конструктивних форм з паперу, торцеву та об'ємну паперопластику, паперову скульптуру. Вивчення цих технік ґрунтується на оволодінні різноманітними прийомами та способами трансформації паперу (згинанням, скручуванням, вирізуванням, надрізуванням, склеюванням).

Папір, завдяки своїй загальнодоступності та простоті обробки, є найбільш рухливим матеріалом для створення виробів різних форм за допомогою складання, склеювання, згинання, зминання, гофрування й інших прийомів технічної і пластичної обробки. Використання властивостей паперу і застосування різних прийомів його обробки дає можливість виготовити об'єкт будь-якої форми – квітку, дерево, маску, тварину, птаха, людину, будь-який предмет навколишнього світу в стилізованому вигляді. З паперу можна створити художні вироби, просторово-композиційні макети [2, с. 104].

Кожному типу композиційної побудови твору в техніці паперової пластики відповідає визначена система понять, прийомів, методів формотворення. Система понять, техніка і технологія трансформуються залежно від творчого задуму і рівня сформованості умінь у композиційні рішення графічних проектів в об'ємно-просторових макетах.

Втілення проектного задуму розпочинається з опанування елементарних прийомів трансформації паперу. Студентам пропонуються вправи на відтворення запропонованих варіантів деформації паперу для створення рельєфних поверхонь, які лежать в основі формотворення.

Педагогічне значення паперопластики полягає у розвивальній ролі взаємозв'язку пізнавальної та художньої діяльності, що ґрунтується на загальному принципі: наукове і художнє освоєння світу доповнюють одне одного. Спільними для них є суттєві властивості тієї чи іншої діяльності із взаємозумовленістю її компонентів [5, с. 88].

З огляду на зазначене, педагогічною сутністю проектно-художньої творчості є особистісно орієнтована педагогічна технологія, в основі якої лежить розвиток інтелектуально-творчого потенціалу

особистості та її художньо-творчих здібностей, уміння самостійно вести творчий пошук.

У творчому процесі проектно-художньої діяльності виокремлюються дві тісно пов'язані між собою стадії. Перша стадія – формування художнього задуму, який виникає як результат образного відображення реальної дійсності. На цій стадії відбуваються усвідомлення студентом життєвого матеріалу та уявне створення загальної конструкції майбутнього твору, здійснюються практичні пошуки образного вирішення теми.

Друга стадія – безпосереднє моделювання з паперу. Студент стихійно або усвідомлено, враховуючи майбутні умови естетичного сприймання задуманого виробу, прагне досягти оптимальної виразності образного втілення своїх ідей та емоцій. На цій стадії часто відбувається зміна початкового задуму. Необхідність цього виникає в результаті подальшого вивчення і добору життєвого матеріалу та на основі врахування попереднього культурного досвіду, художніх традицій [1].

Втілення задуму в паперовій пластиці потребує певної стилізації. Тут потрібні наполегливість митця, цілісне уявлення загальної форми, уміння визначити в об'єкті головне і другорядне. Ступінь стилізації зумовлюється, з одного боку, простотою форми, лаконізмом, цілісністю, з іншого – передачею характеру, настрою, індивідуальних рис персонажів. Робота над ескізами, рельєфами, макетами збуджує уяву, розвиває відчуття композиції, здатність мислити образами. Студент повинен дотримуватись у роботі принципу «від загального до часткового» з подальшим розробленням «від часткового до гармонійного цілісного», творчо перетворювати природні форми в стилізовані декоративні образи, зберігаючи найхарактерніші ознаки реальних об'єктів. Хоча їх складові відтворюються умовно, вони мають бути художньо виразними.

Відповідно до затвердженого графічного ескізу студент добирає техніку художньої обробки паперу, кожна з яких має характерні особливості. Серед них: силуетно-рельєфна, рельєфно-скульптурна та об'ємно-просторова техніки.

Зміст курсу охоплює систему завдань, що активізують наочно-образне мислення та сприяють підвищенню рівня розвитку просторової уяви студентів. Під час вивчення теми «Конструктивні форми з паперу» студентам пропонуються такі завдання:

1. Виконати вправи за зразком формоутворення та виявити декоративно-пластичні особливості елементів – криволінійне ребро, згинання, скручування та інші способи трансформації паперу.

2. Розробити симетричні й асиметричні модульні вироби з елементів різної форми та створити з них композицію.

3. Розробити рельєфні розетки різних геометричних форм.

4. Виконати серію робіт із зображенням тварин способом складання, надрізування, вигинання та склеювання деяких елементів.

5. Розробити і виготовити стилізовану форму на основі об'єму куба.

6. Виконати образний виріб на основі циліндра.

7. Створити образні моделі на основі конуса з декоративним оформленням.

8. Створити стилізовані образи тварин із використанням різних способів обробки паперу і декорування форми.

9. Виготовити іграшки, використовуючи різні способи трансформації паперу.

10. Створити образи казкових тварин за допомогою гофрованих елементів форми й окремих деталей як частин моделі.

11. Виконати рельєфне зображення різних за конфігурацією форм.

12. Розробити і створити в матеріалі об'ємно-просторову композицію з елементів рослинного світу й архітектурних об'єктів.

13. Створити композицію натюрморту методом поєднання різних технік виготовлення об'єктів з паперу (комбінування технік і способів).

14. Виконати декоративно-фронтальну композицію з модульних елементів із використанням гофрованих структур.

15. Розробити макет архітектурного об'єкта.

16. Виконати гофровані елементи карнавального костюма з прорізними візерунками.

17. Виконати декоративну глибинно-просторову композицію з білого паперу, яка складається з декількох елементів.

На заняттях з художньої обробки паперу, крім традиційних технологічних прийомів, варто застосовувати новітні технології. Вивчений матеріал із засвоєння різних технік формотворення з паперу потребує аналізу та систематизації, складання загальних науково обґрунтованих методик художньої обробки паперу.

Необхідно використовувати гнучкі системи в композиціях кінетичного, рухомого призначення, так звані «структуровані», «гофровані» поверхні. Гнучкі системи можуть трансформуватись в інші формоутворення, що сприяє створенню нових композицій, нових художніх образів.

Так, розробляючи ескіз, визначають його розміри (з припуском паперу на можливість складання, загинання, вивертання тощо) і виготовляють зразок з матеріалу. Аркуш паперу (ватман, картон) розкреслюється для створення модульної сітки. На розгортку наносяться контурні лінії, робляться по цих лініях поверхневі надрізи. Суцільною лінією позначаються надрізи з лицьового боку, штриховою – зі зворотного. Трансформуючи папір по надрізах, форма стискається до центру, підсилюючи чіткість граней. Так можна одержати форму, утворену із розгортки лицьового боку. Використовуючи таку саму розгортку, але зі зворотного боку, отримуємо композицію нового зображення.

Вивчення художніх особливостей паперової пластики як складової проектно-художньої творчості є одним із основних засобів формування

дизайнерської культури майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, його дизайнерських умінь.

Використовуючи методику конструювання, технічні прийоми та засоби художньої обробки паперу, студент створює гармонійно-цілісну композицію в техніці паперопластики. Уміння втілити функціональні й конструктивні завдання в гармонійній формі виробу є ознакою справжньої майстерності майбутнього педагога.

Необхідність якісної дизайнерської підготовки сучасного вчителя образотворчого мистецтва є очевидною вимогою часу. Знання і вміння з художнього моделювання – це важливі складові його професійної компетентності, що дають змогу ефективно організувати проектно-художню діяльність учнів на уроках образотворчого мистецтва та створювати сприятливі умови для їх творчого розвитку.

Актуальність окресленої проблеми передбачає розгортання досліджень у таких напрямках: пошук методик застосування комп'ютерних інформаційних технологій для розвитку проектно-образного мислення і просторової уяви студентів, розроблення методики формування їхніх дизайнерських умінь засобами художнього моделювання з паперу, створення ефективних електронних посібників для самостійної творчої роботи.

Література

1. Пригодій А.В. Обґрунтування структури і змісту програми гурткової роботи «Паперова пластика» / А.В. Пригодій // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини. – Вип. 18. – К.: Міленіум, 2006. – С. 244–251.
2. Пригодій А.В. Дослідження методики навчання учнів конструюванню об'єктів з паперу / А.В. Пригодій // Вісник Чернігів. держ. пед. ун-ту імені Т.Г. Шевченка. – Вип. 37. – Серія: Педагогічні науки: зб. – Чернігів, 2006. – №37. – С. 101–105.
3. Фурса О.О. Організація навчально-виховного процесу у мистецькому коледжі: метод. рекомендації / О.О. Фурса. – К., 2005. – 58 с.
4. Художественное конструирование. Проектирование и моделирование промышленных изделий: учебник для студентов худ.-промышл. вузов / под ред. З.Н. Быкова, Г.Б. Минервина. – М.: Высш. шк., 1986. – 239 с.
5. Щукина Г.И. Роль деятельности в учебном процессе / Г.И. Щукина. – М.: Просвещение, 1986. – 144 с.

Анонси

Тетяна НОСАЧЕНКО Формування у студентів дизайнерських умінь засобами паперопластики

У статті висвітлюються нові підходи до змістового наповнення проектно-художньої діяльності студентів та технології вивчення паперопластики як засобу формування дизайнерських умінь майбутніх

учителів образотворчого мистецтва. Розглядаються технологічні процеси виготовлення та естетичні властивості художніх виробів з паперу, розкриваються закономірності композиційної побудови та методика художнього конструювання в техніці паперової пластики.

Ключові слова: дизайнерські уміння, паперопластика, методика, художнє конструювання, технологічні процеси, композиція.

Татьяна НОСАЧЕНКО

Формирование у студентов дизайнерских умений средствами бумагопластики

В статье освещаются новые подходы к содержанию наполнению проектно-художественной деятельности студентов и технологии изучения бумагопластики как средства формирования дизайнерских умений будущих учителей изобразительного искусства. Рассматриваются технологические процессы изготовления и эстетические свойства художественных изделий из бумаги, раскрываются закономерности композиционного построения и методика художественного конструирования в технике бумажной пластики.

Ключевые слова: дизайнерские умения, бумагопластика, методика, художественное конструирование, технологические процессы, композиция.

Tetyana NOSACHENKO

Formation of design abilities of the students by means of paper plastic

The article covers new approaches to the content of the design and art activity of the students and technologies of study paper plastic as a means of forming design abilities of the future teachers of fine arts. Technological processes of making and aesthetic properties of art products from paper are considered. Conformities to the law of composition construction and method of artistic constructing in the technique of paper plastic are examined.

Keywords: design abilities, paper plastic, method, artistic constructing, technological processes, composition.

